

УДК 371.132(4)(075)

Тетяна Кристопчук
ORCID iD 0000-0002-0104-9901

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри суспільних дисциплін,
Національний університет водного господарства
та природокористування,
вул. Соборна, 11, 33000 м. Рівне, Україна
krystopchuk@ukr.net

ДІАГНОСТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ

У статті обґрунтовано структурні елементи системи професійної орієнтації молоді (професійна діагностика, професійна освіта, професійна консультація, професійний відбір, професійна адаптація). Розкрито мету діагностики професійної спрямованості особистості. Подано загальну характеристику основних видів професійної освіти в Німеччині (професійне навчання на підприємствах; удосконалення або підвищення кваліфікації; перенавчання). Представлено програму професійної орієнтації та модель переходу молоді від школи до професії. Охарактеризовано етапи реалізації програми професійної орієнтації молоді.

Ключові слова: вибір професії; діагностика; дуальна система професійної освіти; професійна орієнтація; професійна освіта.

Вступ. Світові глобалізаційні процеси суттєво впливають не лише на сучасну економічну ситуацію в країні, але кардинально змінюють ринок праці та систему професійної освіти. Сучасна економічна ситуація обумовлює необхідність професійної мобільності і конкурентоспроможності молоді на етапі професійного самовизначення особистості, що є важливим фактором самореалізації в конкретній професії. Сьогодні в розвинених країнах світу профорієнтація вважається не тільки неодмінною умовою успішного адаптування пересічних громадян до економічних, організаційно-технічних та соціальних змін, що постійно відбуваються в суспільстві, а й ефективним засобом формування й розвитку якісної робочої сили. Система професійної орієнтації є обов'язковою складовою загального механізму управління трудовими ресурсами, що сприяє процесам їх відновлення, збереження та раціонального використання; визнається важливою складовою активної соціальної політики кожної держави (Авдеев Л. Г., 2012, с. 5).

Відсутність чіткої системи професійної орієнтації молоді в Україні призводить до низького рівня зайнятості молоді на ринку праці за обраною професією, складного і довготривалого переходу молоді від навчання до стабільної роботи, ускладнює її професійне самовизначення. Саме тому зростає зацікавленість розвинутими системами професійної орієнтації та програмами професійної підтримки особистості на етапі самовизначення, що діють в європейських країнах, зокрема, Німеччині, Норвегії, Люксембурзі.

Професійна освіта є вагомим складником системи освіти України. Проблемам розвитку професійної освіти та забезпеченню її якості приділяється належна увага у працях вітчизняних дослідників, зокрема, таким її аспектам, як теорія і практика неперервної професійної підготовки (Г. Гребенюк), інноваційний розвиток професійно-технічної освіти (В. Супрун, С. Ніколаєнко), діяльність педагога професійної школи (В. Радкевич), методичні основи організації навчання в ПТНЗ (Р. Гуревич), педагогічні умови організації виробничого навчання учнів ПТНЗ (І. Гриценюк).

Порівняльні науково-педагогічні дослідження з окремих аспектів професійної освіти за кордоном здійснено вітчизняними науковцями: Н. Абашкіна (розвиток професійної освіти в Німеччині), А. Турчин (підготовка вчителів для закладів професійної освіти в Німеччині), Л. Кнодель (діяльність ЄС у сфері професійної освіти). Увагу дослідників привертають проблеми професійної орієнтації молоді в умовах ринкової економіки (В. Лозовецька, О. Мельник, Н. Побірченко, В. Синявський, В. Федоришин).

Професійна освіта стала предметом дослідження таких німецьких науковців, як А. Буш, У. Мюллер, А. Плегер, Л. Цибель. До розв'язання проблем підготовки молоді до вибору професії, а також адаптації на ринку праці долучаються бременський дослідник професійної освіти Ф. Раунер, експерт програми «Навчання й досвід на практиці» Н. Віланд, представник Федерального інституту професійної освіти Й. Гьозер та інші.

З огляду на викладене, **метою статті** є розкриття особливостей підготовки молодих людей до вибору професії у Німеччині, зокрема, у федеральній землі Північна Рейн-Вестфалія та перспектив її застосування у системі освіти України.

Професійна орієнтація як система складається із структурних елементів, об'єднаних спільною метою: професійна діагностика, професійна освіта, професійна консультація, професійний відбір, професійна адаптація.

Професійна орієнтація визначається В. Лозовецькою як науково-практична система підготовки особистості до свідомого професійного самовизначення, яке розглядається як пролонгований дискретний процес, який триває впродовж всього трудового життя людини і передбачає неодноразове прийняття рішення щодо професії (підвищення кваліфікації, перепідготовку, зміну професії). За такого підходу відповідна професійна підтримка повинна надаватися особистості на всіх етапах її професійного становлення, розвитку, в тому числі і в процесі її професійної освіти та навчання (Лозовецька В. Т., 2012, с. 5-6).

Метою професійної діагностики є вивчення за допомогою анкетного та тестового методів інтересів, потреб, здібностей, професійних намірів, професійної спрямованості особистості.

У Німеччині дуальна професійна освіта є запорукою успіху для розвитку бізнесу країни, забезпечує молодим людям хороші умови для початку трудового життя і багатообіцяючі можливості кар'єрного росту, а також один з чинників найнижчого рівня безробіття серед молоді Німеччини у країнах Європейського Союзу (Berufliche Bildung).

Дуальна професійна освіта – освіта, орієнтована на практичні потреби учнів, забезпечує зайнятість та досягнення фахової, а також соціальної компетенції на підприємстві, сприяє мотивації завдяки навчанню та можливості отримувати заробітну плату. Дозволяє зменшити навантаження на державний бюджет та гарантує низький рівень безробіття серед молоді (менше десяти відсотків).

Базовими елементами дуальної освіти є: визначення підприємствами змісту і освітнього (навчального) регламенту; комбінування виробничої підготовки з навчанням у професійній школі; забезпечення висококваліфікованими кадрами підприємств та професійних шкіл; забезпечення якості освіти упродовж всього навчання; уніфікованість національних іспитів.

Основні положення щодо дуальної системи освіти в Німеччині закладено в Законі «Про професійну освіту», затвердженому 14 серпня 1969 р. та модернізованому у 1999 році. Процес навчання на виробничих підприємствах регламентується Положенням про організацію професійної підготовки (Ausbildungsordnungen), що містить назву професій (передбачено розвиток та оновлення професій); право на освіту; прийом на роботу викладачів;

договір про освіту та можливість внесення змін; реєстрація і моніторинг; іспити (відбуваються у два етапи: письмовий та практичний; двічі на рік; зміст і стандарти іспитів визначаються спеціальними комітетами). Суттєвими елементами моніторингу є: консультації та контроль з боку торгово-промислової палати; навчальний план (змістове наповнення); ведення журналу звітності; посередництво торгово-промислової палати у разі виникнення спірних питань між навчально-виробничим підприємством і учнем.

Поняття «дуальна система» розкриває особливість системи професійного навчання в Німеччині. Основними елементами цієї системи є, з одного боку, навчально-виробничі підприємства, а з іншого, – професійні школи. Спільно вони забезпечують процес професійного навчання. Незважаючи на те, що підприємство і професійна школа мають різне місце знаходження, а також правовий статус, вони співпрацюють один з одним. Завдання підприємства полягає в навчанні практичним навичкам, а професійної школи – набуття теоретичних знань. На підприємстві під час практики учням часто пояснюється теорія, а теорія в професійній школі доповнюється практичними заняттями. Тому особливо важливо, щоб ці дві основи дуальної системи взаємодіяли доповнюючи, а не повторюючи одна одну. (Fachglossar – Betriebliche Ausbildung, 2012, s. 33).

Професійно-освітня підготовка на підприємстві триває 3-4 дні на тиждень відповідно до регламенту навчання та договору про професійну технічну освіту. Навчальний (освітній) регламент регулює професійний профіль, тривалість освіти, навчальний план, іспити. Навчання в професійній школі триває в середньому 1-2 дні на тиждень відповідно до рамкового навчального плану. Загальна і професійна освіта здобувається в рамках обов'язкового шкільного навчання.

У Німеччині налічується близько 350 професій, визнаних державою, опанувати якими можливо в межах професійного навчання на підприємствах. Для кожної з цих професій існує своє Положення про професійне навчання, в якому зафіксовано зміст курсу навчання. Професійну освіту в Німеччині можна здобути на підприємствах, у державній службі, тобто в державних управліннях та відомствах, в освітніх установах і спеціальних школах, як, наприклад, в школах-майстернях або в спеціалізованих професійних школах (Fachglossar – Betriebliche Ausbildung, 2012, s. 26).

Основними видами професійної освіти є:

1) Професійне навчання на підприємствах. Часто саме з нього і починається професійне життя. Після закінчення професійного навчання необхідно досягнути таких цілей, як: ознайомлення з усіма основами майбутньої професії, оволодіння конкретними знаннями і навичками, необхідними для роботи за професією, здатність виконувати кваліфіковану

роботу, набуття професійного досвіду. У кінці навчання учнів екзамнують компетентні органи (як правило, такими є представники з торгово-промислової або ремісничої палати). Свідцтво про освіту дає можливість влаштуватися на роботу за фахом, передбачає оволодіння професійними знаннями і навичками.

2) Удосконалення або підвищення кваліфікації, що сприяє подальшому кар'єрному росту. Удосконалення або підвищення кваліфікації, зазвичай, слідує за професійним навчанням. При цьому одержані знання і навички оновлюються, доповнюються, а також набуваються нові. Так в рамках підвищення кваліфікації можна опанувати нові технології. Підвищення кваліфікації сприяє подальшому професійному росту та успішному вирішенню професійних завдань. Заняття із вдосконалення або підвищення кваліфікації можуть організовуватися як паралельно з роботою, так і з відривом від виробництва.

3) Перенавчання, яке є доцільним в разі неможливості виконувати роботу на базі початково здобутої професії з певних причин або при бажанні опанувати новою професією. Перенавчання означає зміну професії. Необхідність в цьому може виникнути, наприклад, у випадку заміни ручної праці машинною або в тому випадку, якщо стан здоров'я не дозволяє далі працювати за фахом. Заняття з перенавчання тривають найчастіше увесь день і упродовж одного або двох років. До перенавчання належить і кількомісячна практика. Перенавчання може проходити і у формі профнавчання на підприємстві. Воно актуальне і для дорослих людей, які не мають закінченої професійної освіти (Fachglossar – Betriebliche Ausbildung, 2012, s. 28).

Професійна орієнтація – процес, основне завдання якого полягає в допомозі молодим людям визначитися у виборі професії (Das Berufsorientierungsprogramm des BMBF (BOP)).

Програма професійної орієнтації (Das Berufsorientierungsprogramm – BOP) підтримує учнів у виборі професії на ранній стадії, з метою визначення власних сильних сторін і набуття першого практичного досвіду роботи у професійному світі.

Як зазначають О. Таран та Ю. Мішина, «на професійне самовизначення впливає багато чинників: активність самого суб'єкта самовизначення, соціальні та економічні чинники, культура, відповідальність людини за своє життя в цілому, особливості майбутньої професійної діяльності, особистісна зрілість та готовність до здійснення вибору, рефлексивні здібності, особливості самосвідомості, індивідуально-типологічні особливості суб'єкта професійного вибору. Однак вже в шкільному віці формуються певні уявлення про майбутню професію, які зумовлюють такі важливі аспекти, як: досвід, обізнаність, емоційне ставлення та мотивація» (Таран О. П., Мішина Ю. С., 2015, с. 16).

Програма професійної орієнтації складається з аналізу потенціалу в 7-му класі і роботи у май-

стернях в 8-му класі. Під час аналізу потенціалу молоді люди мають можливість дізнатися більше про свої нахили, компетенції та сильні сторони, що дає можливість реально на практиці обрати не менше трьох професій, в яких вони можуть себе реалізувати. Разом з тим, учні отримують додаткову мотивацію після закінчення школи здобути певну професію, про яку вони вже дізналися. Це допомагає їм знайти місце для проходження стажування та навчання та зробити правильний вибір між освітою і навчанням.

Програма професійної орієнтації складається з двох частин: аналіз потенціалу і відвідування майстерень. Ця програма дозволяє виявити здібності, професійні інтереси і таланти, якими обдарований той чи інший учень, ознайомлює з особливостями різних професій, допомагає визначити, які професії підходять для учня, а які – ні (Berufsorientierungsprogramm).

Розкриємо, як реалізується система переходу від школи до професії у федеральній землі Північна Рейн-Вестфалія. В м. Аахен програма професійної орієнтації фінансується Федеральним міністерством освіти і наукових досліджень (Bundesministerium für Bildung und Forschung – BMBF) і Федеральним інститутом професійної підготовки (Bundesinstitut für Berufsbildung – BiBB).

Модель переходу від школи до професії, яка ґрунтується на консультуванні молодих людей щодо вибору професії та проходження практики, передбачає проходження декількох кроків.

1-й крок – аналіз потенціалу.

Аналіз потенціалу є необхідним компонентом професійної орієнтації молоді, у процесі якої молоді люди можуть визначити свої інтереси, ідеї, сильні сторони. Для підтримки підлітків у цьому випадку, вони потребують освітніх інструментів, які показують їм свої «приховані» повноваження (Jugendberufshilfe).

Аналіз потенціалу є першою сходинкою професійної орієнтації і проводиться серед учнів 7 (переважно в кінці курсу) або 8 класів.

Аналіз потенціалу дозволяє розкрити та констатувати таланти, навички, можливості учня, які допомагають у виборі тієї чи іншої професії.

Поняття компетенція розглядається як вміння і здатність вирішувати проблемну ситуацію самостійно. Але ця здатність лише спостерігається і не піддається виміру. Педагогічні ситуації, представлені у формі змодельованих завдань, дають змогу визначити певні навички відповідно до заздалегідь визначених критеріїв. На ранній стадії професійної орієнтації перший план займає визначення потенціалів, інтересів і так званих ключових компетенцій молодих людей та меншою мірою професійних здібностей.

Потенціали або ключові компетенції визначають: особисті навички (наприклад, впевненість в собі, мотивація, концентрація уваги, пунктуальність); методологічні навички (наприклад, організація

роботи, вміння вирішувати проблеми); соціальні навички (наприклад, командна робота, спілкування, критика, управління конфліктами).

За участю професійних педагогів (спостерігачів) відбувається спостереження за учнями, які працю-

ють на уроці або в позаурочний час самостійно або в команді. Програма аналізу потенціалу передбачає виконання певних вправ (4-5) в ігровому стилі. Дані спостережень педагога заносять у лист спостереження.

Лист спостереження

Дата _____
Початок _____
Пунктуальність _____

Спостерігач _____
Закінчення _____
Так Ні

Критерії та показники

<p>1. Комунікаційні навички</p> <ul style="list-style-type: none"> • вибір мови, яка не дискримінує протилежну • показує через міміку, жести і висловлювання, що він / вона слухає • ставить питання в складних ситуаціях • пропонує альтернативні відповіді • не втрачає «червону нитку» • йде на розмову з співбесідником • презентує власну позицію 	<p>2. Конфліктна здібність</p> <ul style="list-style-type: none"> • реагує на конфлікти • залишається об'єктивним в конфліктах • подає пропозиції щодо врегулювання конфлікту • забезпечує розуміння питань з метою зрозуміти причину конфлікту більш детально • може йти на поступки • може поставити себе на місце інших • може співчувати іншим • в конфлікті виступає посередником
Профіль: _____ Значення: _____	Профіль: _____ Значення: _____
<p>3. Робота в команді</p> <ul style="list-style-type: none"> • вносить пропозиції щодо спільних дій • підтримує пропозиції / думки інших людей • обговорює проблему з іншими • приймає рішення більшості • підтримує членів команди • діє залежно від ситуації • забезпечує позитивну атмосферу в команді • приймає часткові завдання 	<p>4. Здатність вирішувати проблеми</p> <ul style="list-style-type: none"> • визнає проблеми • шукає шляхи для структурування проблеми • будує логічний ланцюжок • визначає пріоритети • розробляє варіанти / альтернативи для вирішення проблеми • доводить ідею • забезпечує контроль процесу
Профіль: _____ Значення: _____	Профіль: _____ Значення: _____
<p>5. Власна ініціатива / ідея</p> <ul style="list-style-type: none"> • починає відразу із завдання • виконує завдання без допомоги • шукає та аналізує інформацію • приймає власні рішення • показує рішеннями, що ситуація, яка була в основі, була помічена • презентує власні рішення • відображає власні рішення, зважає їх 	<p>6. Технічне мислення</p> <ul style="list-style-type: none"> • правильне використання інструментів • правильне налаштування інструментів • читання і заміна заданих технічних величин • розуміння технічної документації • розробка рішення технічних проблем
Профіль: _____ Значення: _____	Профіль: _____ Значення: _____
<p>7. Вміння сприймати критику</p> <ul style="list-style-type: none"> • критику сприймає по-діловому • може поступитися в чомусь • визнає власні помилки • дозволяє висловитись співрозмовникам • з розумінням ставиться до критики • працює навіть після того, як критика на його адресу продовжується 	<p>8. Вміння критикувати</p> <ul style="list-style-type: none"> • визнає помилки інших • формує критику об'єктивно • пояснює і обґрунтовану критику • співчуває іншим • вносить пропозиції
Профіль: _____ Значення: _____	Профіль: _____ Значення: _____

За результатами спостережень педагога проводять бесіди з учнями, після яких вони отримують відгуки про свої здібності і сильні сторони у вигляді сертифікату. У результаті учень дізнається, що він вміє робити особливо добре і які у нього інтереси. Можливо, він навіть відкриє в собі приховані таланти, які виявляться вирішальними в подальшому виборі професії.

2-й крок – можливість випробувати себе у різних професіях (відвідування майстерень).

Завдяки аналізу потенціалу учень дізнається про свої таланти. Під час відвідування майстерень він зможе визначити, в яких професійних сферах йому вдасться найбільш ефективно реалізувати свої здібності та інтереси. Упродовж двох днів молодь спостерігає за роботою у тій чи іншій майстерні

(обробка деревини, металу, садівництво, будівництво, флористика, візаж...), знайомлячись із професією. Молоді люди мають можливість дізнатися щонайменше про три професії.

Кар'єрні орієнтації, зазначає О. Столярчук, є «відображенням особистісного сенсу професійної діяльності та підґрунтям для формування кар'єрних цілей. Кар'єрні орієнтації започатковуються ще під час професійного самовизначення старшокласників, а надалі формуються впродовж фахового навчання» (Столярчук О. А., 2016. с. 23).

Упродовж всього часу молодим людям допомагають досвідчені педагоги. Учні можуть спробувати і в буквальному сенсі «прощупати» ту чи іншу професію. Причому нерідко результати своєї праці (тістечка, виточений на станку брелок, викладена мозаїка...) учень зможе забирати додому.

Перебуваючи в реальному часі і в реальних робочих буднях, учень буде систематично отримувати відгук про свою поведінку і свої здібності. Після завершення програми учень отримує сертифікат, який можна використовувати для подальшого проходження практики або здобуття освіти.

У сертифікаті зазначається система ключових кваліфікацій із паспорта професій та рекомендації щодо фінансування. Цей документ може додаватися до паспорта вибору професій. (Jugendberufshilfe).

3-й крок – робота класних керівників, соціальних педагогів та відповідальних за профорієнтацію вчителів з учнями щодо професійної орієнтації.

У загальній (Gesamtschule) та основній (Hauptschule) школах соціальні працівники займаються пошуком підприємств для проходження практики. Класні керівники окремо з кожним учнем проводять бесіди щодо обрання майбутньої професії, зокрема, пропонують інформацію про професію, професійний розвиток, популярність обраної професії на ринку праці, можливість зміни

професії, професійне навчання, кар'єрний ріст. Відповідно до схильності та здібності до тієї чи іншої обраної професії учні складають резюме та подають його у різні підприємства з метою працевлаштування. Після реєстрації учня у Berufsschule (професійному училищі) та безпосередньої навчання у ній учень може одержати навчальну супроводжуючу допомогу (Ausbildungsbegleitende Hilfe (abH)). Навчальна супроводжуюча допомога надається малим навчальним групам або індивідуально, як правило, поза виробничим часом навчання (Ausbildungsbegleitende Hilfe (abH)).

Професійна освіта має бути безпосередньо пов'язана з потребами економіки держави, а її якість відповідати сучасним вимогам, адже в ринкових умовах виробництва залишитися на робочому місці зможуть лише висококваліфіковані працівники, які досконало володіють сучасною професією, можуть швидко змінювати спеціалізацію, що може стати певним гарантом їх зайнятості (Парламентські слухання).

Висновки. Таким чином, зміни у системі вітчизняної професійної освіти передбачають упровадження у професійну підготовку дуальної системи навчання, спрямованої на створення умов для професійної самореалізації кожної особистості, забезпечення ринку праці висококваліфікованим кадровим потенціалом в умовах інтеграції України у міжнародний економічний і освітній простір. Саме тому подальшого дослідження потребують такі важливі проблеми, як державна підтримка і допомога молоді в аспектах професійної орієнтації та зайнятості на вітчизняному ринку праці; правове забезпечення професійної орієнтації; співпраця професійних закладів освіти із партнерами щодо впровадження елементів дуальної системи навчання, вирішення яких є передумовою досягнення Україною економічної продуктивності.

Література

1. Авдєєв Л. Г. Стан та перспективи розвитку професійної орієнтації в Україні : наук.-метод. посіб. для працівників служби зайнятості / Л. Г. Авдєєв. – Київ : ІПК ДСЗУ, 2012. – 64 с.
2. Лозовецька В. Т. Професійна орієнтація молоді в умовах сучасного ринку праці : монографія / В. Т. Лозовецька. – Київ : Інститут професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України, 2012. – 157 с.
3. Парламентські слухання. Інформаційне управління Апарату Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rada.gov.ua/news/Novyny/Parlamentski_slukhannya/131100.html (дата звернення: 09.08.2017). – Назва з екрана.
4. Столярчук О. А. Вплив мотивів навчання студентів на формування їх кар'єрних орієнтацій / О. А. Столярчук // Педагогічний процес: теорія і практика. – № 1 (52). – 2016. – С. 21–25.
5. Таран О. П. Професійне самовизначення старшокласників у сфері психолого-педагогічного супроводу дітей з особливостями психофізичного розвитку / О. П. Таран, Ю. С. Мішина // Педагогічний процес: теорія і практика. – № 3-4 (48-49). – 2015. – С. 16–19.
6. Ausbildungsbegleitende Hilfe (abH) [Electronic resource]. – Available at: <https://www.daa.de/angebotefuer-jugendliche/ausbildungsbegleitende-hilfe-abh.html> (application date: 09.08.2017). – Screen name.
7. Berufliche Bildung [Electronic resource]. – Available at: <https://www.bmbf.de/de/berufliche-bildung-69.html> (application date: 09.08.2017). – Screen name.
8. Berufsorientierungsprogramm [Electronic resource]. – Available at: <https://www.bmbf.de/de/berufsorientierungsprogramm-in-ueberbetrieblichen-und-vergleichbaren-1082.html> (application date: 09.08.2017). – Screen name.

9. Das Berufsorientierungsprogramm des BMBF (BOP) [Electronic resource]. – Available at: <https://www.bibb.de/de/680.php> (application date: 09.08.2017). – Screen name.
10. Fachglossar – Betriebliche Ausbildung / Redaktion Katharina Kanschat (verantw.). – Bonn, 3. Auflage, Januar 2012. – 60 s.
11. Jugendberufshilfe [Electronic resource]. – Available at: http://www.aachen.de/de/stadt_buerger/bildung/jugendberufshilfe/index.html (application date: 09.08.2017). – Screen name.

References

1. Avdjejev L. Gh. (2012). Stan ta perspektyvy rozvytku profesijnoji orijentaciji v Ukrajinu [Status and prospects of professional orientation in Ukraine]. Kyiv: IPK DSZU, 64 (ukr).
2. Lozovec'jka V. T. (2012). Profesijna orijentacija molodi v umovakh suchasnogho rynku praci [Professional orientation of youth in modern job market]: monohrafija. Kyiv: Instytut profesijno-tekhnichnoji osvity Nacional'noji akademiji pedagoghichnykh nauk Ukrajinu, 157 (ukr).
3. Parlamentsjki slukhannja (2016). [Parliamentary hearings]. Informacijne upravlinnja Aparatu Verhovnoyi Rady` Ukrajinu`. Available at: http://rada.gov.ua/news/Novyny/Parlamentski_slukhannja/131100.html (ukr).
4. Stoljarchuk O. A. (2016). Vplyv motyviv navchannja studentiv na formuvannja jikh kar'jernih orijentacij [Influence of students' training motives on formation of their career orientations]. Pedagoghichnyj proces: teorija i praktyka, 1(52), 21-25 (ukr).
5. Taran O. P, Mishyna Ju. S. (2015). Profesijne samovyznachennja starshoklasnykiv u sferi psykholohopedagoghichnogho suprovodu ditej z osoblyvostjamy psykhofizychnogho rozvytku [Professional self-determination of senior pupils in the sphere of psychological and educational support for children with special needs]. Pedagoghichnyj proces: teorija i praktyka, 3-4 (48-49), 16-19 (ukr).
6. Ausbildungsbegleitende Hilfe (abH). Available at: <https://www.daa.de/angebote-fuer-jugendliche/ausbildungsbegleitende-hilfe-abh.html> (ger).
7. Berufliche Bildung. Available at: <https://www.bmbf.de/de/berufliche-bildung-69.html> (ger).
8. Berufsorientierungsprogramm. Available at: <https://www.bmbf.de/de/berufsorientierungsprogramm-in-ueberbetrieblichen-und-vergleichbaren-1082.html> (ger).
9. Das Berufsorientierungsprogramm des BMBF (BOP). Available at: <https://www.bibb.de/de/680.php> (ger).
10. Fachglossar – Betriebliche Ausbildung (2012). Redaktion Katharina Kanschat (verantw.). Bonn, 3. Auflage, Januar, 60 (ger).
11. Jugendberufshilfe. Available at: http://www.aachen.de/de/stadt_buerger/bildung/jugendberufshilfe/index.html (ger).

ДИАГНОСТИКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ ЛИЧНОСТИ: ОПЫТ ГЕРМАНИИ

Крыстопчук Татьяна, доктор педагогических наук, доцент, профессор кафедры общественных дисциплин, Национальный университет водного хозяйства и природопользования, ул. Соборная, 11, 33000 г. Ровно, Украина, krystopchuk@ukr.net

В статье обоснованы структурные элементы системы профессиональной ориентации молодежи (профессиональная диагностика, профессиональное образование, профессиональная консультация, профессиональный отбор, профессиональная адаптация). Раскрыты цели диагностики профессиональной направленности личности. Определены базовые элементы и виды дуального профессионального образования в Германии. Представлена общая характеристика основных видов профессионального образования (профессиональное обучение на предприятиях; совершенствование или повышение квалификации; переобучение). Определены задачи профессиональной ориентации молодежи в Германии. Представлена программа профессиональной ориентации и модель перехода молодежи от школы к профессии.

Ключевые слова: выбор профессии; диагностика; дуальная система профессионального образования; профессиональная ориентация; профессиональное образование.

DIAGNOSTICS OF PERSONALITY PROFESSIONAL ORIENTATION: GERMAN EXPERIENCE

Krystopchuk Tatiana, EdD, Associate Professor, Professor of Social Sciences Department, National University of Water and Environmental Engineering, 11 Soborna Str., 33000 Rivne, Ukraine, krystopchuk@ukr.net

In the article the structural elements of professional orientation of youth (professional diagnostics, professional education, professional consultation, professional selection, professional adaptation) are substantiated. The purpose of diagnostics of personality professional orientation, which is the study of interests, needs, abilities, professional intentions and professional orientation of the individual is discovered with the help of a questionnaire and test methods.

It is determined that one of the factors of the lowest level of German youth unemployment among the EU countries is dual professional education, which is focused on the practical needs of youth, provides employment and achieving of professional competence in the enterprise and promotes motivation.

The basic elements and types of dual professional education in Germany are outlined. The general description of the main types of professional education (professional training in enterprises, improvement or certification training, retraining) is submitted. It is determined the objectives of youth professional orientation in Germany.

The program of professional orientation and the model of youth transition from school to profession, based on young people consultancy about career choice and practical training is presented.

The stages of realisation of the youth professional orientation program (analysis of potential, opportunity to test themselves in different occupations (visiting workshops); the work of class teachers and social workers with students on professional orientation).

Keywords: *career choice; diagnostics; dual system of professional education; professional education; professional orientation.*

Стаття надійшла до редакції 15.08.2017

Прийнято до друку 05.10.2017

УДК 378:373.2.011.3-051](4)

Людмила Козак

ORCID iD 0000-0002-4528-1905

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри дошкільної освіти,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
б-р І. Шамо, 18/2, 02154 м. Київ, Україна
l.kozak@kubg.edu.ua

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

У статті розглянуто підготовку майбутніх фахівців дошкільної освіти у Великій Британії, Швеції, Німеччині та Греції. Показано, що підготовка педагогічних кадрів здійснюється в університетах, інститутах вищої освіти, інститутах педагогіки при університетах, педагогічних коледжах; встановлено, що відмінності у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти виявляються у структурі та змісті освітніх програм; розглянуто основні підходи до оновлення змісту, форм і методів підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах; визначено спільне в тенденціях підготовки майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти в європейських країнах.

Ключові слова: *дошкільна освіта; європейський досвід; освітній процес; педагогічна освіта; професійна підготовка; фахівець дошкільної освіти.*

Вступ. Приєднання України до Болонського процесу зумовлює необхідність ретельного вивчення європейського досвіду щодо оновлення змісту і форм підготовки педагогічних кадрів у галузі дошкільної освіти та пошуку оптимальних і корисних зразків для удосконалення вітчизняної системи підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в умовах університету. Порівняльний аналіз освітніх програм європейських країн, виявлення подібних та відмінних ознак актуалізуються у площині вирішення насамперед таких завдань створення єдиного європейського освітнього простору, як визнання єдиних стандартів освіти, запроваджен-

ня еквівалентності академічних кваліфікацій, навчальних курсів, а також якісних змін в організації підготовки майбутніх фахівців, здатних до інноваційної діяльності.

Дослідженню європейського досвіду підготовки фахівців у вищих навчальних закладах присвячені праці багатьох дослідників, зокрема, педагогічної освіти в країнах Західної Європи (Л. П. Пуховська) та у країнах Європейського Союзу (Т. Є. Кристопчук); професійно-педагогічної підготовки фахівців в Англії, Уельсі та Шотландії (Н. М. Авшенюк, А. В. Соколова), Німеччині (Н. В. Махиня, А. І. Турчин), Греції (Ю. М. Короткова) та ін.